

استان مازندران

موقعیت جغرافیایی

استان مازندران در شمال ایران قرار دارد. حد شمالی آن دریای مازندران، حد شرقی آن استان گلستان، حد جنوبی آن استانهای سمنان، تهران و قزوین و حد غربی آن استان گیلان

می باشد

ناهمواریها

شکل ناهمواریهای استان مازندران به گونه ای است که به روشنی می توان آنها را به دو قسمت جلگه ای و کوهستانی تقسیم کرد. امتداد و جهت رشته کوههای البرز، به صورت دیواری مرتفع در مسافتی طولانی، خط ساحلی و جلگه های کناره ای دریای مازندران را محصور کرده است. بدین علت، تقریباً در سراسر استان، شیب زمین از ارتفاعات به سوی جلگه و دریای مازندران (از شمال به جنوب به سوی سواحل جنوبی، واز شرق به غرب به سوی سواحل شرقی دریا) کاهش می یابد. در محل تلاقی جلگه و کوهپایه های شمالی البرز، به علت شدت فرسایش و تراکم آبرفت، قسمتی از ناهمواری های قدیمی به وسیله رسوبات جدیدتر پوشیده شده و تنها در بعضی نقاط به صورت تپه ظاهر شده اند. در قسمت جلگه ای در سواحل جنوبی و شرقی دریای مازندران، تحت تأثیر نسیم دریا و

بادهای محلی، تپه های ماسه ای ساحلی تشکیل شده و سدی طبیعی و کم ارتفاع بین دریا و جلگه پدید آورده اند

الف) کوهها: رشته کوههای البرز که بر اثر کوهزایی آلپی دوره ترشیاری تشکیل شده است. جلگه های ساحلی استان مازندران را از قسمت داخلی ایران جدا نموده است. نیمه شرقی البرز غربی و تمام البرز مرکزی و قسمتی از البرز شرقی در محدوده استان مازندران قرار دارند. بدین ترتیب، همراه با سایر عوامل طبیعی، شرایط جغرافیایی خاصی پدید آمده است. رشته کوههای البرز در مازندران، به وسیله رودهای بزرگی از قبیل

چالوس، هراز، بابل، تالار و نکا، که بر دامنه شمالی آن جاری هستند، به واحدهای کوهستانی مشخص تقسیم می شود. با توجه به تفاوت های محلی ناحیه ای، در محدوده استان مازندران نیز می توان البرز را در جهت غربی - شرقی، به سه واحد غربی، مرکزی و شرقی تقسیم کرد.

ب) جلگه های ساحلی: حد فاصل خط ساحلی دریای مازندران و کوهپایه های شمالی البرز، نوار جلگه ای وسیعی که عرض متغیر دارد، از غرب تا شرق استان مازندران گسترده شده است.

در اعصار یخچالی و بین یخچالی دوره کواترنری به تبعیت از شرایط آب و هوایی، نوسان شدیدی در سطح آب دریای مازندران پدید می آمده است، به طوری که در آخرین عصر

یخچالی، سطح آب دریای مازندران ده متر بالاتر از سطح دریاهاى آزاد بوده و گستره جنوبی و شرقی آن تا کوهپایه های البرز می رسیده است. پس از آن، به علت عقب نشینی دریای مازندران، فرسایش شدید آبی و تراکم آبرفت رودهای حوضه ی اراضی وسیع و همواری در سواحل دریا به وجود می آید ولی عرض و وسعت آنها تحت تأثیر شرایط محلی و ترکیب عوامل مؤثر قرار داشته است. در پیدایش و گسترش جلگه های ساحلی استان مازندران، عواملی از قبیل میزان آب رودها، وسعت حوزه رودها، شیب بستر رودها، مقاومت سنگها و عمق دریا مؤثر بوده اند. ولی این عوامل در هر نقطه، با توجه به شرایط محلی، به نسبتهای مختلفی با هم ترکیب شده و توجیه کننده ویژگیها و تفاوتهای محلی و ناحیه ای جلگه ساحلی هستند.

آب و هوا

آب و هوای این استان را با توجه به خصوصیات دما و بارش، می توان به دو نوع معتدل خزری و مرطوب کوهستانی (معتدل و سرد) تقسیم کرد.

الف) آب و هوای معتدل خزری: جلگه های غربی و مرکزی استان که تا کوهپایه های شمالی البرز محدود می شود، آب و هوای معتدل خزری دارند. در این نواحی، به علت نزدیکی به دریای مازندران، دیوار کوهستانی البرز و کمی فاصله بین کوه و دریا، دمای معتدل و رطوبتی زیاد دارد، به طوری که میزان بارندگی سالیانه به ۱۳۰۰ میلی متر می

رسد، و توزیع فصلی باران متناسب و دوره ی خشکی بسیار کوتاه است. به علت رطوبت نسبی بالا و پوشش ابری مداوم آسمان و کمی ارتفاع، دمای هوا معتدل و دامنه گرمای آن محدود می باشد و تابستانهای گرم و مرطوب (در سواحل شرقی) و زمستانهای معتدل و مرطوب دارد و یخبندان به ندرت اتفاق می افتد. قسمت های شرقی این ناحیه، شرایطی مشابه آب و هوای معتدل مدیترانه ای دارد.

ب) آب و هوای معتدل کوهستانی: با افزایش تدریجی ارتفاع از اراضی جلگه ای به سوی دامنه شمالی ارتفاعات البرز و دوری از دریای مازندران، تغییرات خاصی در آب و هوای استان بوجود می آید. به طوری که در نوار ارتفاعی تقریباً ۱۵۰۰ تا ۳۰۰۰ متری (از غرب تا شرق) شرایط آب و هوای معتدل کوهستانی دارد که زمستانهای سرد یخبندان و طولانی، و

تابستانهای معتدل و کوتاه دارد. از ویژگیهای اصلی این محدوده، کاهش میزان بارندگی سالانه و دمای هوا است. قسمتی از ریزشهای جوی در این نواحی بصورت برف بوده و تا اوایل دوره گرم در سطح زمین انباشته هستند

ج) آب و هوای سرد کوهستانی: در قله کوهستانی مرتفع دامنه شمالی البرز در نوار ارتفاعی بالای ۳۰۰۰ متری، دمای هوا به شدت پایین می آید و یخبندانهای طولانی ایجاد می کند و بدین جهت زمستانهای سرد و طولانی و تابستانهای کوتاه و خنک دارد. در این قلمرو، ریزش غالباً به صورت برف است که به علت سردی هوا، در دوره سرما روی هم انباشته شده و تا اواسط دوره گرما نیز دوام می آورند. در این محدوده آب و هوایی، در قله منفردی مانند علم کوه، تخت سلیمان، دماوند، شرایط تشکیل یخچالهای کوهستانی و انباشت دائمی برف فراهم شده است. بدین جهت، حتی در گرمترین ماههای تابستان نیز ذخایر برف و یخ در این نقاط وجود دارد.

پوشش گیاهی

استان مازندران به دلیل موقعیت جغرافیایی شرایط آب و هوایی و جنس خاک، پوشش گیاهی متنوعی از قبیل جنگل انبوه، چمنزار و استپ برخوردار است. مجاورت دریای مازندران و رشته کوههای البرز سبب شده است که به تبعیت از آب و هوا در دامنه شمالی البرز از خط ساحلی دریای مازندران تا قله مرتفع، بر حسب افزایش ارتفاع، پوشش گیاهی

متنوعی به صورت نوارهای مشخص به وجود آیند. به طور کلی، پوشش گیاهی این استان را می توان به

و مرتع تقسیم کرد:

جنگل - از غرب تا شرق استان و از جلگه ساحلی تا ارتفاعات ۲۵۰۰ متری، جنگلهای انبوه

خزری، به صورت نواری، دامنه شمالی البرز را فرا گرفته است. در این جنگلها در جهت

شمالی - جنوبی و غربی - شرقی بر حسب تغییر شرایط محلی مانند آب و

هوا، ارتفاع، جنس خاک و سنگها و شیب دامنه ها تغییرات گیاهی مشخصی به وجود می

آید. از این نظر، مازندران یکی از نقاط نادر جهان به شمار می رود. به طور کلی، در این

جنگلها غلبه با درختان پهن برگ است که تا ارتفاع ۱۸۰۰ متری گسترش دارند. بعد از آن

تا ارتفاع ۲۵۰۰ متری، درختان سوزنی برگ ظاهر می شوند. بالا تر از آن، شرایط رویش

گونه های درختی محدود می گردد و پوشش گیاهی به چمنزار (همانند چمنزارهای آلپی

اروپا) تبدیل می شود که در بهار و تابستان سبز می شوند. در جهت غرب به شرق نیز تغییر

گونه های درختی و تراکم جنگل محسوس است. در گذشته جنگل متراکمتر بوده و

گسترش شمالی بیشتری داشته است، ولی به علت رشد جمعیت، توسعه کشاورزی و بهره

برداری فزاینده، از وسعت جنگل کاسته شده و حد شمالی آن نیز به کوهپایه های البرز

محدود گردیده است. جنگلهای استان از درختهای متنوعی تشکیل شده است که مهمترین

آنها عبارتند از بلند، مازو، ممرز، آزاد، انجیری، توسکا، زبان گنجشک، شاه بلوط، شمشاد، افرا،

نمدار، نارون (ملج یا اوجا) و راش. این جنگلها در اقتصاد، صنایع، اشتغال، شرایط آب و هوایی، آبهای سطحی و زیر زمینی و خاک استان مازندران نقش مهمی دارند.

مرتع - به طور کلی، چمنزارهای کوهستانی، گیاهان زیر جنگل و گیاهان استپی مراتع استان را تشکیل می دهند، این مراتع بر حسب ارتفاع و فصل مورد استفاده قرار می گیرند. مراتع بیلاقی به صورت چمنزار در ارتفاعات البرز در بالای حد جنگلهای سوزنی برگ گسترش دارند و در فصل تابستان مورد استفاده دامداران استان قرار می گیرند. این مراتع توأم با گیاهان جنگلی، وسعت زیادی دارند و از نظر ارزش اقتصادی جزو مراتع خوب کشور به

شمار می روند.

زندگی جانوری

استان مازندران به دلیل موقعیت جغرافیایی و شرایط اکولوژیک، مجاورت دریا با کوه، دریاچه های فصلی، تنوع پوشش گیاهی و آب و هوایی، زندگی جانوری متنوعی دارد و مجموعه ای از جانوران کوهستانی، جنگلی، جلگه ای و استپی توأم با پرندگان بومی مهاجر و آزیان، شرایط زیستی متنوعی به وجود آورده اند. پستاندارانی از قبیل گراز، پلنگ، گربه وحشی، آهو، میش، قوچ، خرس، شغال، گرگ، گوزن و پرندگان از قبیل شاهین، قرقاول، عقاب، کبک، و خزندگانی از قبیل مار، لاک پشت وجود دارد. در دریای مازندران و دهانه رودهای آن، انواع ماهیان استخوانی و غضروفی (ماهی

سفید، کپور، سوف، ماش، اورنج و ماهیان خاویاری) یافت می شوند که زیر نظر شرکت شیلات شمال اداره می شود.

زبان و لهجه

زبان طبری یا مازندرانی، بازمانده ی زبان ایرانیان قدیم است که دیرتر و کمتر از سایر زبانها تحت تأثیر زبانهای بیگانه ای چون عربی، مغولی، تاتاری قرار گرفته است.

تا قرن پنجم هجری، پادشاهان طبرستان به خط پهلوی می نوشتند و سکه می زدند. دو کتیبه که به خط پهلوی در رسکت، واقع در دودانگه ساری، و گنبد لاجیم واقع در سوادکوه به دست آمده است مؤید این مطلب است.

فرهنگ و آداب و رسوم

از فرهنگ مردم مازندران در قبل از اسلام اطلاع دقیقی در دست نیست، ولی در دوره اسلامی مدارس بسیاری برای فرا گرفتن علوم قدیمه دایر شده است. از دانشمندان و علمای این خطه می توان ابن جریر طبری، مرزبان بن رستم، شیخ طبرسی و... را نام برد.

از علمای دین و مذهب می توان حضرت آیت الله میرزا هاشم آملی، حضرت آیت الله جوادی آملی، حضرت آیت الله حسن زاده آملی و... را نام برد.

ویژگی های اقتصادی

از نظر کشاورزی، مازندرانیکی از مناطق مهم اقتصادی کشور به حساب می آید. در

حدود ۳۵۰۰۰۰ هکتار از کل مساحت استان، زیر کشت برنج، پنبه، گندم، جو، دانه های روغنی، مرکبات و چای قرار دارد.

برنج از محصولات مهم کشاورزی استان مازندران است. برنج از خانواده غلات بوده و

خواستگاه اصلی آن آسیای موسمی می باشد که به وسیله اعراب به کشورهای خاورمیانه انتقال یافته است.

از دیگر محصولات مهم استان مازندران، دانه های روغنی است که شامل سویا (لوبیای

روغنی)، آفتابگردان و کُنجد می باشد. همچنین از ذرت و تخمپنبه نیز در روغنکشی بهره برداری می شود.

کشت چای، باغداری، پرورش دام و طیور، ماهیگیری، نیز در بین مشاغل مختلف وجود

دارد و چرخ اقتصاد و صنعت مازندران را می چرخاند.

معادن گوناگونی از قبیل زغال سنگ، فلورین، سرب، باریت، سنگ آهک و مرمیت، سنگ

گچ، معدن پوکه، سیلیس نیز در استان مازندران وجود دارد.

صنایع نساجی- صنایع ماشینی- صنایع غذایی- صنایع ساختمانی نیز در مازندران فعالیت

های خوبی را دارند که بعضی از آنها همچون صنایع نساجی مازندران، و در صنایع

غذایی، کاله آمل و روغن غنچه صادرات جهانی دارند.